

LEDLICHT IN HET DUISTER

In 2016 is de vaste presentatie van het Gevangenismuseum voorzien van nieuwe LED verlichting. In samenspraak met de firma Erco is een lichtplan gemaakt waarin aandacht is besteed aan theaterlijke technieken. Naast dat LED verlichting duurzamer is, is tevens de kwaliteit van de lampen tegenwoordig een stuk beter. Het resultaat: meer en mooier licht.

POPULAIRE GROEPSUITJES

In 2016 was het Gevangenismuseum weer een populaire bestemming voor familiedagen, feesten, bedrijfsuitjes en andere bezoeken in groepsverband. In samenwerking met Actief-Veenhuizen is in 2016 een nieuw arrangement ontwikkeld: de *Uitbraak*, gebaseerd op de momenteel erg populaire escape-rooms. Het programma biedt, naast een rondleiding door het Staatshotel (wat gebeurt er met je als je verdacht wordt van een delict?), de kans om te ontsnappen uit een echte gevangenis. Dit arrangement was van meet af aan een groot succes! Op verzoek van veel bedrijven wordt de *Uitbraak* inmiddels ook als teamuitje in de avonden aangeboden, inclusief een smakelijke bajeshap. Ook de arrangementen *Bier, Boef & Bajes*, het *Pauperarrangement* en de *Bajesgames* zijn zeer gewild en goede voorbeelden van succesvolle samenwerking met andere ondernemers in Veenhuizen.

INRICHTING HOOFDKANTOOR DJI

Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) heeft het Gevangenismuseum gevraagd mee te denken over de uitstraling van het hoofdkantoor in Den Haag. Het hoofdkantoor is gevestigd op een aantal neutraal ingerichte verdiepingen in een bedrijfsverzameltoeren. De wens bestond om hier wat meer karakter aan te geven. Het museum heeft een voorstel gedaan voor de aankleding van de entreehallen bij de lift en een plan geleverd voor grote foto's op de verdiepingen. Over de entreehallen wordt nog overlegd, de foto's worden inmiddels geproduceerd.

"Het Gevangenismuseum is meer dan een museum. Gelegen in Veenhuizen is het een plaats waar de geschiedenis heeft plaatsgevonden. Vriend zijn heeft veel voordelen. Gratis bezoek aan het museum, gezellig zitten in het restaurant, jaarlijkse excursie naar gevangenis en bijwonen Spinhuislezing. Korting op theaterspektakel Pauperparadijs. Meld je aan als vriend van het Gevangenismuseum en je zult versted staan!" – Jan Eerbeek, bestuurslid vriendenvereniging

DRIE BOEKEN

Naast de diverse publieksevenementen die het museum in 2016 organiseerde, vonden er het afgelopen jaar drie activiteiten plaats met een boek in de hoofdrol. Schrijfster Steffie van den Oord gaf een lezing over haar intrigerende boek *'De Vrouw met de Bij'* een middag die werd georganiseerd in samenwerking met Boekhandel Daan Nijman. Schrijver, historicus en 'kolonioloog' Wil Schackmann presenteerde zijn nieuwe boek *'De Kinderkolonie'*; het eerste exemplaar werd in ontvangst genomen door Cees Bijl, Gedeputeerde Cultuur van de provincie Drenthe. N.a.v. van zijn boek *'Wie is Moslim?'*, sprak Dr. Mohamed Ajouaou, hoofd Islamitische geestelijke verzorging bij DJI en universitair docent aan de Vrije Universiteit, tijdens de Spinhuislezing over het actuele thema 'radicalisering'.

HET PAUPER-PARADIJS

Afgelopen zomer was één groot feest voor het Gevangenis­museum én voor Veenhuizen. Op de binnen­plaats van het museum vond het muziektheaterspektakel *het Pauperparadijs* plaats. Het stuk is gebaseerd op gebeurtenissen in de 19e eeuw, toen zo'n honderdduizend weeskinderen en kansloze armen naar Drenthe werden gestuurd om 'beschaafde mensen' van ze te maken. En waar kon dit ingrijpende verhaal beter opnieuw tot leven worden gebracht, dan op de plek waar die geschiedenis zich daadwerkelijk heeft afgespeeld: op de binnenplaats van het enige bewaard gebleven armengesticht. In totaal hebben 40.000 mensen de voorstelling bezocht. De reacties waren unaniem positief; dit gold niet alleen de voorstelling, maar ook de hele ambiance, de paupermaaltijden van het museumrestaurant en de geoliede logistiek; een samenwerking van het museum en het Pauperparadijs.

CIJFERS

Aantal FTE:

28

Aantal vrijwilligers:

125

Aantal kinderen dat
het museum bezocht:

incl. scholen:

24.659

excl. scholen:

19.153

Aantal scholieren dat
het museum bezocht:

basisonderwijs:

3.735

voortgezet onderwijs:

1.771

GEZAMENLIJKE BALANS per 31 december 2016

Stichting Nationaal Gevangenis­museum en Stichting Het Tweede Gesticht tezamen

ACTIVA

31-12-2016

31-12-2015

VASTE ACTIVA

Materiële vaste activa

Bedrijfsgebouwen en -terreinen

18.407

17.882

Inventaris

215.267

148.829

Vervoermiddelen

2.612

-

236.286

166.711

VLOTTENDE ACTIVA

Voorraden

Gereed product en handelsgoederen

60.747

48.064

Vorderingen

Handelsdebiteuren

13.937

27.492

Overige belastingen en
premies sociale verzekeringen

40.379

18.063

Overige vorderingen en
overlopende activa

121.465

104.983

175.781

150.538

Liquide middelen

919.362

940.475

€ 1.392.176

€ 1.305.788

PASSIVA

31-12-2016

31-12-2015

Kapitaal

534.690

611.313

Bestemmingsreserves

489.000

315.000

Voorzieningen

63.065

74.995

Kortlopende schulden

Schulden aan leveranciers en
handelskredieten

113.728

110.202

Overige belastingen en
premies sociale verzekeringen

58.812

51.188

Overige schulden

132.881

143.090

305.421

304.480

€ 1.392.176

€ 1.305.788

GEZAMENLIJKE STAAT VAN BATEN EN LASTEN over 2016

Stichting Nationaal Gevangenis­museum en Stichting Het Tweede Gesticht tezamen

2016

2015

Netto omzet	1.829.399	1.633.875
Subsidiebat­en	773.796	779.250
Kostprijs van de omzet	346.997	320.708
Bruto-omzetresultaat	€ 2.256.198	€ 2.092.417

Personeelskosten	1.372.817	1.217.090
Afschrijvingen	67.838	50.980
Overige personeelskosten	86.069	88.353
Huisvestingskosten	353.825	332.216
Exploitatiekosten	165.461	164.686
Kantoor­kosten	95.738	102.019
Algemene kosten	23.429	26.206
Som der lasten	€ 2.165.177	€ 1.981.550

Bedrijfsresultaat	91.021	110.867
Financiële bat­en en lasten	6.356	10.580
Resultaat gewone bedrijfsuitoefening	97.377	121.447
Belastingen resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	-	-
Resultaat gewone bedrijfsuitvoering	97.377	121.447
Mutatie aankoop­fonds	(80.000)	(80.000)
Resultaat	€ 17.377	€ 41.447

RAAD VAN TOEZICHT

Dhr. F.W.M. (Frans) Kevenaar,
Vlaardingen, voorzitter en
portefeuillehouder personeel

Dhr. drs. R. (Ritzo) Bloem,
Gieten, portefeuillehouder
financiën

Dhr. J. (Jacco) Groeneveld,
Harmelen, lid

Mw. drs. M. (Maria) Jong­ma,
Haren, lid

**Mw. H.R. (Ria) Oosterop -
van Leussen**, Den Haag, lid

**Mw. drs. J.M. (Annemarie)
Pannekoek - van Toor**,
Zuidlaren, plv. vicevoorzitter

Dhr. drs. O.P. (Obe) Veldman
Midlum, lid namens de Dienst
Justitiële Inrichtingen (DJI)

HET GEVANGENIS MUSEUM

J A A R V E R S L A G

2016

INTRODUCTIE

Voor het Gevangenis­museum was 2016 in minstens drie opzichten een opmerkelijk jaar. Allereerst was er de voor­stellingen­reeks van muziektheater *Het Pauperparadijs*, een theaterspektakel dat maar liefst 40 keer op onze binnen­plaats werd gespeeld. Het was een doorslaand succes met steeds een uitverkochte tribune. De voor­stelling, gebaseerd op de gelijknamige bestseller van Suzanna Jansen, werd gespeeld op precies die plek die daarvoor bij uitstek geschikt is, namelijk daar waar het verhaal zich zo'n 200 jaar geleden ook werkelijk voordeed in het Veen­huizer kindergesticht. Voor onze organisatie was de uitdaging om ons eigen museale bedrijfs­proces te verbinden met het theater­bedrijf dat drie maanden lang volop zichtbaar en hoorbaar aanwezig was binnen onze muren. Zonder overdrijving kan worden gesteld dat dit uitstekend is verlopen en dat daarmee een goed fundamenteel is gelegd voor een herhaling in 2017.

Een tweede voor ons belangrijke gebeurtenis voltrok zich binnen de muren van het Drentse provinciehuis. Daar werd in september de nieuwe cultuurnota vastgesteld met daarin voor het eerst een meerjarige financiële ondersteuning voor het Gevangenis­museum. We ervaren dit als de erkenning dat ons werk ook van betekenis is voor de cultuurtoeristische infra­structuur van Drenthe.

Derde bijzondere punt was de toekenning van een eenmalige bijdrage uit de 'Investeringsagenda cultuur' van de provincie voor de vernieuwing van de vaste presentatie over de geschiedenis van de Kolonie Veenhuizen. Die bijdrage maakt het mogelijk om begin 2018 klaar te zijn voor de toekenning van het predicaat Unesco-werelderfgoed aan de Koloniën van Weldadigheid. Veenhuizen, met zijn bijzondere ontstaans­geschiedenis, maakt daar prominent deel van uit.

Al met al drie bijzondere feiten in 2016, die hun doorwerking naar volgende jaren hebben. Daarmee heeft het Gevangenis­museum niet alleen een verleden, maar zeker ook een toekomst!

Peter Sluiter, directeur-bestuurder

“Voor het museum is het belangrijk om nauw samen te werken met de Penitentiaire Inrichtingen. DJI voorziet het museum van informatie over actuele ontwikkelingen en aan verschillende evenementen werkten gedetineerden mee. Zo blijven de PI Veenhuizen en het museum met elkaar verbonden.” – Jan Kranghand, secretaris PI Veenhuizen

TRAININGEN VOOR VRIJWILLIGERS

Naast de uitgebreide training die rondleiders krijgen voor ze in het museum groepen kunnen begeleiden, organiseert het museum jaarlijks workshops naar behoefte. Regelmatig komen er in het museum bezoekers die speciale begeleiding nodig hebben. Voor rondleiders die meer over mensen met een verstandelijke beperking wilden weten en behoefte hadden aan handvatten, organiseerde het museum daarom een masterclass *Omgaan met bezoekers met een verstandelijke beperking*. De rondleiders die de masterclass gevolgd hadden, konden de opgedane kennis over het omgaan met bezoekers met een autistische stoornis direct in praktijk brengen. Het is belangrijk om het museale aanbod ook voor deze doelgroep zo toegankelijk mogelijk te maken.

LANDLOPERSDAG

De Landlopersdag is in 11 jaar tijd uitgegroeid tot een dag vol dynamiek, waarin het publiek met een knipoog wordt meegenomen in een tijdreis naar het verleden van de Kolonie Veenhuizen. Elke editie is er sprake van een inhoudelijk thema. In de afgelopen versie lag de focus op de weeskinderen van Veenhuizen. Aanleiding daartoe was de verschijning van het boek van Wil Schackmann, *‘De kinderkolonie’*. Naast een expositie over deze wezen liep er een vijftigtal kinderen rond in kleren gemaakt naar de beschrijving van de oorspronkelijke wezenkleding. Op het sfeervol aangeklede binnenterrein maakten landlopers, bedelaars, weeskinderen en diverse artiesten het beeld compleet voor de ruim 3.500 enthousiaste bezoekers. Bijzonder dit jaar was ook de inzet van een aantal gedetineerden uit PI Esserheem in Veenhuizen. Zij hebben niet alleen geholpen in de opbouw, ook tijdens de dag zelf waren zij actief.

15 JAAR OKTOBERMAAND KINDERMAAND

In 2016 bestonden *Oktobermaand Kindermaand* en de *Culturele Mobiliteit 15 jaar*. Reden voor feest! Tijdens twee zondagen in oktober bood het museum daarom een superleuke kinderactiviteit aan: het maken van een stopmotionfilmpje. *Viesueel Geweld* verzorgde deze doorlopende workshops, waar gretig gebruik van werd gemaakt. Voor leerkrachten en medewerkers van culturele instellingen in Drenthe was er een speciaal middag- en avondprogramma om het 15-jarig bestaan van de *Culturele Mobiliteit* te vieren. Het Gevangenis museum bood hen een activiteiten-circuit aan rond het thema armoede en detentie, waarbij verhalen over de collectie op speelse en innovatieve manieren werden overgedragen. Het was een geslaagde en inspirerende bijeenkomst voor medewerkers in het onderwijs en de culturele sector.

BAJESDAG

In 2016 organiseerde het Gevangenis-museum voor de zevende keer de succesvolle *Bajesdag*. Op deze informatieve dag voor de hele familie laat het museum, in samenwerking met vele ketenpartners, zien waar je allemaal mee te maken krijgt als je de wet overtreedt. Arrestatie, vervoer naar de gevangenis, een rechtszaak, verblijf in de gevangenis en het leven na detentie, alles komt voorbij. Exclusief voor de Bajesdag opende gevangenis Esserheem de deuren van het arbeidscomplex voor het publiek. Daarnaast werkten ook Dienst Vervoer en Ondersteuning, Rechtbank Noord Nederland, de Politie, Basisteam Noord Drenthe en Collectie Veenhuizen mee.

RESTAURATIE BOEVENBussen

Het Gevangenis-museum bezit drie originele *Boevenbussen*. Met deze bussen zijn tienduizenden gevangenen vervoerd tussen woon- en werkgesticht. De bussen worden gebruikt voor rondritten door gevangenis-dorp Veenhuizen. Een door het publiek zeer gewaardeerd onderdeel van een bezoek aan het museum. Er is het museum dan ook veel gelegen aan het behoud van deze bussen. Gezien de vorderende leeftijd (bijna 40 jaar) is dat bepaald geen sinecure. Daarom is er een restauratieproject in gang gezet en zijn de twee *Volvobussen* in 2016 geheel gerestaureerd. Dit gebeurt door onze partner *ESA trucks* in Marum. In 2017 zal de derde bus, een *DAF*, worden gerestaureerd. Tevens is in 2016 een zoektocht gestart naar een vervangende bus. Een lastige klus omdat een vervanger zal moeten voorzien in de belevingswaarde die de oorspronkelijke bussen bieden.

HISTORISCH ONDERZOEK

In 2018 is het 200 jaar geleden dat de *Maatschappij van Weldadigheid* door Johannes van den Bosch werd opgericht. Veenhuizen was één van de koloniën van de *Maatschappij*. Achter de schermen werd en wordt er druk gewerkt om hier met een nieuwe expositie meer aandacht aan te besteden. Hiervoor verricht het museum veel historisch onderzoek. Als eerste stap is er een tijdlijn gemaakt, waarin alle belangrijke gebeurtenissen uit de Veenhuizer geschiedenis vermeld staan. Uit deze tijdlijn worden verhalen gekozen, die verder uitgewerkt worden. Het afgelopen jaar hebben twee studenten *Geschiedenis* aan de *Rijksuniversiteit Groningen* voor hun stage enkele verhalen van mensen die op wat voor manier dan ook in Veenhuizen zijn geweest, uitgezocht en uitgewerkt.

COLLECTIE-REGISTRATIE

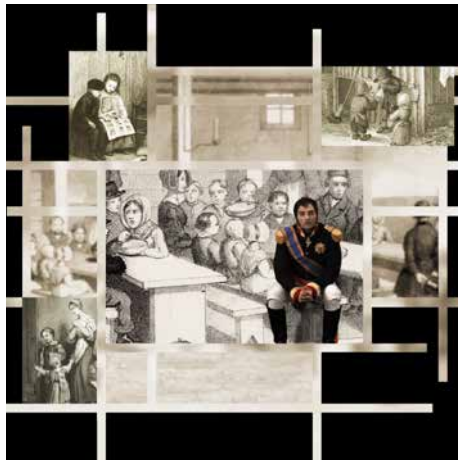
In 2016 zijn er verbeteringen doorgevoerd om de collectie beter te ontsluiten. Er heeft een overstap in collectieregistratiesysteem plaatsgevonden: het museum werkt nu met *Adlib* in plaats van *Filemaker*. Het belangrijkste voordeel is dat *Adlib* meer controle- en standaardisatiemogelijkheden biedt. Bij de overstap is ook streng gekeken naar de manier waarop in het verleden is ingevoerd. Er bleek dat hier nog verbeterpunten zijn. De invoerhandleiding is onder handen genomen, zodat er meer eenheid in de beschrijvingen komt. Verdere verbeteringen hebben plaatsgevonden in de schenkingen- en bruikleenadministratie. Door het koppelen van diverse computerbestanden, kan nu met de spreekwoordelijke “één druk op de knop” makkelijk een schenkings- of bruikleenakte opgesteld worden. Dit werkt sneller en de kans op fouten is aanzienlijk lager.

COLLECTIE IN DE SPOTLIGHT

Met enige regelmaat zetten we een object uit de collectie in het zonnetje. Dit doen we onder andere via de social media, maar ook op andere manieren. Al sinds de huisvesting van het museum in het Tweede Gesticht is er het *Object van de Maand*. Bij de kassa staat een vitrine, waarin elke maand een object ligt. Aan de bezoekers de simpele vraag: “Wat is het?”, waarna zij vier keuzes voorgelegd krijgen. Het blijkt niet altijd mee te vallen. Afgelopen jaar waren er van de bijna 1000 antwoorden, 400 goede inzendingen. Ook op de radio is de collectie in de spotlight gezet: het museum schoof zes maal aan bij het radioprogramma “*Drenthe Toen*” van RTV Drenthe, met bijzondere verhalen over objecten uit de collectie.

WERELDERFGOED

De laatste tijd is het regelmatig in het nieuws geweest: Veenhuizen is, samen met zes andere Koloniën van Weldadigheid, in de race voor de Werelderfgoed status van Unesco in 2018. Om die reden hebben de Koloniën in 2016 de handen ineen geslagen om te komen tot een betere vertelling van de gezamenlijke geschiedenis. In samenwerking met tentoonstellingsbureau *Tinker Imagineers* in Utrecht is een unieke videoproductie gemaakt waarin historische prenten tot leven komen en Johannes van den Bosch weer even in ons midden is... Hiermee krijgen bezoekers van de Koloniën een speelse introductie op de ontstaansgeschiedenis van de Maatschappij van Weldadigheid en haar koloniën.

VERNIEUWING VEENHUIZEN

In aanloop naar de status van Unesco werelderfgoed in 2018 vernieuwt het Gevangenis­museum de vaste expositie over de bijzondere geschiedenis van Veenhuizen als Kolonie van Weldadigheid, Rijks­werkinrichting en uniek, gesloten gevangenis­dorp. Na 12 jaar is deze afdeling aan een grootscheepse update toe; niet alleen willen we de verhaallijnen en thematiek beter uit de verf laten komen, ook is er uit diverse onderzoeken nieuwe kennis over Veenhuizen boven water gekomen die een plaats in de presentatie verdient. In 2016 zijn de eerste voorbereidingen getroffen en is gewerkt aan een inrichtingsplan. Verwachte openingsdatum van de nieuwe afdeling over Veenhuizen is april 2018.

HET DROOMHUIS

In het najaar volgde een bijzondere expositie van het werk van een ge-deteneerde: *Leon*. Hij zit vast in de PI te Dordrecht en maakt in zijn cel kunstwerken met behulp van materialen die hij direct voorhanden heeft: tandpasta, schelpenzaad, as, etc. Wat het museum aanspreekt in het werk is dat men in gevangnissen creëer wel kan wegbezuinigen, maar dat iemand met veel creativiteit, vindingrijkheid, geduld en doorzettingsvermogen toch een uitlaatklep weet te behouden, met allerlei materialen die wél voorhanden zijn. Naast dat het Droomhuis een prachtig gebouw is, gemaakt van bijzondere materialen, heeft het ook een mooie betekenis: met het gebouw wil Leon laten zien dat op een smalle basis toch iets moois kan ontstaan. Een symbool voor de kwetsbaarheid van het leven, zoals hij het noemt. Op verzoek van Leon kunnen bezoekers hem, via een reactieformulier, laten weten wat zij ervaren bij zijn expositie. Dat het werk mensen raakt, blijkt wel uit het feit dat er in een paar maanden tijd al honderden reacties binnenkwamen.

ROOMS/ MY ROOM

In het voorjaar verwelkomden we het werk van de Israëlische kunstenaar/ fotograaf *Matan Bellemakers*. Als afstudeerproject aan de Design Academy in Eindhoven, interviewde hij gedetineerden over hun leven in de gevangenis, aan de hand van persoonlijke spullen in hun cel. Het resultaat: kleine maar zeer persoonlijke verhalen over de betekenis van opgesloten zitten. De expositie is nog te zien tot september 2017.

“Weer een heel mooi jaar met opnieuw meer dan 100.000 bezoekers. Wie had dat ooit kunnen bedenken! Zeer bijzonder in de zomer was de uitvoering van het Pauperparadijs. Helemaal passend in onze ambitie het binnenterrein ook voor evenementen te benutten.” – Frans Kevenaar, lid raad van toezicht

